

Aan: Internetconsultatie Ministerie van Binnenlandse Zaken
& Ministerie van Justitie en Veiligheid

Utrecht, 1 juli 2023

Onderwerp: Denk mee met de Staatscommissie rechtsstaat
(link: <https://www.internetconsultatie.nl/staatscommissierechtsstaat/b1>)
Sub-onderwerp: bescherm burger; oog voor menselijke maat

Geachte heer, mevrouw, leden van de Staatscommissie Rechtsstaat,

Via deze weg wil ik reageren op de regeling "*denk mee met de Staatscommissie rechtsstaat*". Het is een goede zaak om **burgers te beschermen** tegen machtsmisbruik en willekeur van de overheid. Dat gaat niet altijd goed, zo hebben we bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire gezien; zeker niet als het rapport "*ongekend onrecht*" weinig indruk opleverde bij hen waarover werd geschreven en waarvoor de bewuste Voorzitter later diep door het stof^[1] is moeten gaan. Naar aanleiding van dit rapport schreef ondergetekende over de rariteiten bij de *Raad van State* (verder: RvS).

Uit een van de reacties gestuurd aan de Raad van State; 11 januari 2021:

{begin-citaat}

- verdere afbraak van vertrouwen in rechtstaat door overduidelijke vooringenomen houding staatsraadslid
- volharden in het plegen van talrijke wetsovertredingen
  - het niet verstrekken van processtukken (art.8:39 lid 1 Awb)
  - het geen inzage verschaffen in procesdossiers (art.8:39 lid 2 Awb)
  - het weigeren toepassen van *argumentatieve fuik* op de procesdossiers (op verzoek Afdeling bestuursrechtspraak maakt dit onderdeel van Awb uit)
- verstoring van de goede proces- en rechtsorde door o.a.
  - te voorkomen dat een van de procespartijen in nadeligere procespositie verkeert; negeren "*het recht op een eerlijk proces komt ieder van de procesdeelnemers in gelijke mate toe*" (recente uitspraak van collega-rechter) en duidelijk alle middelen aanwenden om eerlijk proces te 'saboteren' zelfs na twee succesvolle wrakingsverzoeken
  - niet te wachten op het advies/oordeel van onze Nationale Ombudsman^[2]

¹ Gelukkig dat de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak afgelopen zaterdag 9 januari 2021 in Trouw het volgende lid optekenen: "*Wij gaan onze hele kast met zaken en uitspraken doorlichten*" en "*Verder hebben we intern gereflecteerd op de vraag waarom het zo is gelopen en hoe het beter kan. We willen in gesprek met de rechtbanken, met de Belastingdienst, met de andere spelers in de rechtsstaat. We moeten hiervan leren. Maar allereerst, als de ouders dat op prijs stellen, willen we hen graag ontmoeten samen met hun advocaten en naar hen luisteren. Gewoon op onze handen zitten en luisteren. Dat is essentieel.*" Zijn toelichting verdient echt lof.

² Gedragingen zoals *détournement de pouvoir*, de klachtenbehandelaar^[x] handelt de klacht tegen zichzelf ingediend zelf als ongegrond af (het spelen voor eigen rechter) en ondergetekende wordt kort voor een van de hoorzittingen door hoofd juridische zaken feitelijk de mond gesnoerd waardoor ondergetekende niet meer vrij was om in zowel woord als geschrift in te brengen wat hij tijdens die hoorzitting had willen inbrengen zijn toch niet de geringste gedragingen die een overheidsorgaan jegens haar burgers achterwege moet laten; formele klachten voortkomend uit de behandeling van diverse bezwaarschriften; op de nieuwe formele klachten heeft de gemeente Utrecht nimmer gereageerd.

- inzake optreden verweerder (gemeente Utrecht) wegens voor eigen rechter spelen en veelvuldig schuldig maken aan *détournement de pouvoir*
- negeren wat voorzitter van de Afdeling van rapport "*ongekend onrecht*" vindt; het niets willen leren
  - Afdeling houdt zich niet aan haar eigen regelingen (alle procespartijen moeten over processtukken beschikken; ten minste zes weken voor hoorzitting vernemen partijen datum hoorzitting → niet dus; etc.)
  - staatsraadslid om wiens wraking is verzocht "ronselt" leden voor wrakingskamer en onderhoudt "onderonsjes" met leden van wrakingskamer buiten medeweten indiener wrakingsverzoek; eerst echt duidelijk na lezen wrakingsbeslissing
  - **wrakingsgronden vervalsen** om gegrond wrakingsverzoek ongegrond te verklaren; om verzoeker te beschuldigen van *misbruik* maken van wrakingsrecht; om 'vervelende' en 'mondige' burger monddood te maken, buiten de rechtsbescherming van EVRM te plaatsen, om staatsraad boven de wet te plaatsen; staatsraadslid plaatst indiener/burger in nadelige procespositie, volgens vaste jurisprudentie leidt dit normaal tot succesvolle wraking, behalve als wrakingskamer *vals spel*^[3] (=zich niet aan wet houden) gaat spelen

---

Dan heb het nog niet eens over de **twee bezwaarschriftprocedures**^[xx] die de gemeente Utrecht hanteert, waarbij de bezwaarmakende burgers met de volstrekt **verouderde (mogelijk in strijd met de wet) versie** te maken krijgen en de bezwaarmakende medewerkers (in dienst bij de gemeente Utrecht) met een **volledige geactualiseerde versie** te maken krijgen; riekt sterk naar rechtsongelijkheid tussen eigen medewerkers en bezwaarmakende burgers. **Bij toeval** kom je als burger dit te weten.

[x] Zonder enige vorm van hoor en wederhoor en zonder enig inzicht in de behandeling van mijn klachten worden alle klachten (w.o. **ook de formele klacht gericht tegen klachtbehandelaar zelf**) feitelijk door de klachtbehandelaar **ongegrond verklaard**. Ik kan mij niet voorstellen, dat het de bedoeling is, dat klachten op deze manier worden behandeld.

Tot op heden heeft de klachtbehandelaar ondanks de talrijke herinneringen niet de gevraagde stukken rond de behandeling van mijn klachten geleverd. Wel loopt er ondertussen een nieuwe formele klacht tegen deze persoon; tot nu toe nog geen enkele actie vanuit de gemeente Utrecht.

[xx] Dan heb het nog niet eens over de **twee bezwaarschriftprocedures**^[2] die de gemeente Utrecht hanteert, waarbij de bezwaarmakende burgers met de volstrekt **verouderde (mogelijk in strijd met de wet) versie** te maken krijgen en de bezwaarmakende medewerkers (in dienst bij de gemeente Utrecht) met een **volledige geactualiseerde versie** te maken krijgen; riekt sterk naar rechtsongelijkheid tussen eigen medewerkers en bezwaarmakende burgers. **Bij toeval** kom je als burger dit te weten.

3 Passage uit wrakingsverzoek van 4 november 2020; 8ste punt;

voor de volledigheid wordt wrakingsverzoek en beslissing bijgevoegd:

Het citaat uit de brief van 8 juli 2020 t.w. "*De Afdeling zal u geen extra afschrift van de dossiers in uw zaken verstrekken. Er kan voorshands niet vanuit worden gegaan dat zich in die dossiers stukken bevinden die u niet eerder, in de hogerberoepsprocedures dan wel in de voorprocedures, heeft ontvangen.*" draagt mijn inziens niet bij aan het recht op een eerlijk proces.

Zeker niet als ik helemaal niet om een extra afschrift van de dossiers vraag. Een formulering die niet strookt met wat staatsraad Minderhoud tijdens het vorige dubbele **succesvolle** wrakingsverzoek hierover heeft verklaard. Een omissie die de Afdeling gewoon laat voorbestaan, terwijl het niet leveren van de processtukken aan alle procesdeelnemers in strijd met de wetgeving is; art.8:39 Awb is glashelder.

Ik beschik feitelijk alleen over mijn eigen processtukken en absoluut niet over die van de andere procesdeelnemers.

↓

dan is iedere burger kansloos

- **RvS-processen mogelijk een grote fopperij;**

(slechts aanwezigheid telt; slechts 2½min/zaak om zaak uiteen te zetten;

per abuis negatieve beslissing al kunnen lezen;

staatsraden voorwaardelijk aan zaak gekoppeld na bepaling hoorzitting;

onbevoegde *ambtenaren van Staat* nemen (tijdens voorbereiding) procesbeslissingen;

negeren van *algemene beginselen van behoorlijk bestuur* o.a. motiveringsbeginsel;

etc.)

Hoe serieus wordt de **burger genomen** al hij nergens zijn verweer kan voeren; verweer voeren moeilijk **als burger slechts over zijn eigen stukken beschikt**.

Hoedo enkelvoudige kamer bij het allerhoogste rechtscollege, daar in hoger beroep het primaat van de meervoudige kamer geldt; niet voor niets heeft Tweede Kamer bedacht dat veel meer rechters zich over dit soort zaken moeten buigen.

- Afdeling brengt **niet zittingsrijpe zaken op zitting**

- Afdeling negeert belangen van partijen; wel degelijk in belangen geschaad;

duidelijk minachting hebben voor belangen indiener

- Afdeling weigert na te leven wat door wetgever is beslist;

zelfs de eigen regelingen leeft de Afdeling niet na

- Afdeling weigert de spelregels van de wrakingsverzoeken na te leven;

niemand staat boven de wet, ook staatsraden niet;

door eigen handelen van staatsraadslid op 4 november 2020 - door niet aan debat deel te nemen^[4] – **berust staatsraadslid** volgens de wetgever in wrakingsverzoek;

art.8:17 Awb, zie parlementaire geschiedenis^[5] en zie niet *Tekst en Commentaar*;

Dit wordt in de beslissing verwoord als "verzoek om extra afschrift". Voor hoe onnozel willen de wrakingsrechters ondergetekende houden voor het wraken wegens het niet willen leveren van een extra afschrift. Volstrekt onduidelijk wat de wrakingsrechters überhaupt hebben zitten te lezen.

⁴ Een van de essentiële voorschriften van de wrakingsprocedure is door wrakingskamer niet nageleefd; zie jurisprudentie ecli:nl:CRvB:2008:BG5547; zie 3^e voetnoot en 7^e voetnoot wrakingsverzoek.

⁵ Art.8:15 Awb t/m art.8:18 Awb ; TK vergaderjaar 1991-1992, 22495 nr.1-2, pag.10-11:

Artikel 8.1.4.1

Op verzoek van een partij kan elk van de rechters die een zaak behandelen, worden gewraakt op grond van feiten of omstandigheden **waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden**.

Artikel 8.1.4.2

1. Het verzoek wordt gedaan zodra de feiten of omstandigheden aan de verzoeker bekend zijn geworden.

2. Het verzoek geschiedt schriftelijk en is gemotiveerd. Na de aanvang van het onderzoek ter zitting onderscheidenlijk na de aanvang van het horen van partijen of getuigen in het vooronderzoek kan het ook mondeling geschieden.

3. Alle feiten of omstandigheden moeten tegelijk worden voorgedragen.

4. Een volgend verzoek om wraking van dezelfde rechter wordt niet in behandeling genomen, tenzij feiten of omstandigheden worden voorgedragen die pas na het eerdere verzoek aan de verzoeker bekend zijn geworden.

5. Geschiedt het verzoek ter zitting, dan wordt het onderzoek ter zitting geschorst.

Artikel 8.1.4.3

Een rechter wiens wraking is verzocht, kan in de wraking berusten.

Artikel 8.1.4.4

1. Het verzoek om wraking wordt zo spoedig mogelijk behandeld door een meervoudige kamer waarin de rechter wiens wraking is verzocht, geen zitting heeft.

2. **De verzoeker en de rechter wiens wraking is verzocht, worden in de gelegenheid gesteld te worden gehoord**. De rechtbank kan ambtshalve of op verzoek van de verzoeker of de rechter wiens wraking is verzocht, bepalen dat zij niet in elkaars aanwezigheid zullen worden gehoord.

3. De rechtbank beslist zo spoedig mogelijk. De beslissing is gemotiveerd en wordt onverwijld aan de verzoeker, de andere partijen en de rechter wiens wraking was verzocht medegedeeld.

4. In geval van misbruik kan de rechtbank bepalen dat een volgend verzoek niet in behandeling wordt genomen. Hiervan wordt in de beslissing melding gemaakt.

negeren debat (gewraakte staatsraad neemt niet deel aan de hoorzitting) **dan berust de staatsraad om wiens wraking is verzocht** (=beslissing wetgever);

in 95%-97% van wrakingsverzoeken is dit aan de orde

- ↳ vonnissen hoofdzaak niet rechtsgeldig door (structureel) negeren spelregels wrakingsrecht; m.i. staatsraad die berust is niet langer bevoegd vonnis te wijzen en dan is **diens vonnis dus nietig** (ecli:nl:HR:2018:604)

---

5. Tegen de beslissing staat geen rechtsmiddel open.

Art.8:15 Awb t/m art.8:18 Awb ; TK vergaderjaar 1991-1992, 22495 nr.3, pag.113; Memorie van Toelichting:

Om de rechterlijke onpartijdigheid te waarborgen is, zoals gezegd, een regeling van de wraking en de verschoning onmisbaar. Dat wil overigens niet zeggen dat van de bestaande regelingen op dat punt veelvuldig gebruik wordt gemaakt. Integendeel, zij vinden slechts zelden toepassing, mede omdat bij de toewijzing van zaken aan de leden van een rechterlijk college doorgaans al rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat op een bepaald lid de schijn van partijdigheid van toepassing is.

Gezien de fundamentele betekenis van het vereiste van onpartijdigheid kan niet worden volstaan met een al te globale regeling. Ook het ontbreken van een zelfstandig rechtsmiddel tegen de beslissing op het wrakingsverzoek noopt tot een zorgvuldige inrichting van de wrakings- en verschoningsprocedure.

(...)

Artikel 8.1.4.2

Dit artikel regelt de vereisten waaraan een verzoek moet voldoen. Het bevat onder meer de nodige waarborgen tegen chicanerend gebruik van de bevoegdheid van partijen. Dat is in het belang van een goede voortgang van de procedure en van een faire bejegening van de betrokken rechter.

In het eerste lid is neergelegd dat een verzoek moet worden gedaan, zodra de daaraan ten grondslag te leggen feiten of omstandigheden aan de verzoeker bekend zijn geworden.

Om praktische redenen maakt het tweede lid het mogelijk dat, in afwijking van de hoofdregel, een verzoek mondeling geschiedt bij die gelegenheden waarbij sprake is van persoonlijk contact tussen partijen en de rechters, te weten ter zitting en bij het horen van partijen en getuigen in het vooronderzoek (dat niet ter zitting plaatsvindt).

Het derde lid verplicht tot het geconcentreerd voordragen van alle feiten of omstandigheden In verband daarmee bepaalt het vierde lid dat een volgend verzoek om wraking van dezelfde rechter niet in behandeling wordt genomen als niet aan het derde lid is voldaan. In geval van nova ligt de zaak uiteraard anders.

Het vijfde lid legt vast, dat als een verzoek ter zitting geschiedt, het onderzoek ter zitting wordt geschorst. Vervolgens wordt de procedure van artikel 8.1.4.4 gevolgd, tenzij artikel 8.1.4.3 toepassing vindt.

Artikel 8.1.4.3

Dit artikel maakt het mogelijk dat de rechter wiens wraking is verzocht, afziet van een debat over de gegrondheid van het verzoek. In dat geval berust hij in de wraking, worden de aangevoerde feiten of omstandigheden niet onderzocht en neemt de betrokken rechter aan de verdere behandeling van de zaak geen deel.

Artikel 8.1.4.4

Dit artikel bevat de procedure voor de behandeling van verzoeken om wraking. Essentieel is, dat op het verzoek wordt beslist door een meervoudige kamer, waarin bovendien de betrokken rechter geen zitting heeft. Alleen op die wijze kan een beslissing worden verkregen die voor alle betrokkenen althans uit procedureel oogpunt geen twijfels oproept.

Hiervoor is al opgemerkt, dat het ontbreken van een zelfstandig rechtsmiddel tegen de beslissing op het wrakingsverzoek een gevolg is van het uitgangspunt dat het bestuursrechtelijke proces een geheel vormt. De huidige procesregelingen kennen dan ook evenmin een rechtsmiddel tegen deze beslissing. Dit betekent overigens niet dat de verzoeker geen enkele mogelijkheid meer heeft om zich teweêr te stellen tegen de beslissing inzake de wraking. Hij kan in het kader van het hoger beroep tegen de rechterlijke uitspraak ook de beslissing op het wrakingsverzoek ter discussie stellen. Daarnaast kan hij op de voet van de artikelen 14a e.v. van de Wet RO de procureur-generaal bij de Hoge Raad verzoeken een vordering bij de Hoge Raad in te stellen tot het doen van een onderzoek naar de wijze waarop een rechterlijk ambtenaar zich in de uitoefening van zijn functie jegens hem heeft gedragen.

Het vanzelfsprekende recht op hoor en wederhoor is neergelegd in het tweede lid. In het belang van de persoonlijke levenssfeer en de orde bij de behandeling kan de rechtbank bepalen dat het horen niet in elkaars aanwezigheid geschiedt.

Het derde lid regelt de formele afronding van de procedure. Zij mondt uit in een rechterlijke beslissing.

Het vierde lid biedt de rechtbank een effectief middel om misbruik tegen te gaan. De bepaling kan zowel dienst doen bij herhaalde verzoeken om wraking jegens een zelfde rechter op grond van gepretendeerde nova alsook bij gelijktijdige of opeenvolgende verzoeken ten aanzien van meer rechters. Derhalve is aan een meer specifieke bepaling als het huidige artikel 38 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geen behoefte.

In het vijfde lid is voor alle zekerheid en duidelijkheid bepaald dat tegen een beslissing inzake wraking geen rechtsmiddel openstaat.

- Afdeling gaat op de stoel van de wrakingskamer zitten; eerst na uitspreken wrakingsvonnis is wrakingsprocedure afgerond; na afronden hoorzitting moet dit uitmonden in een wrakingsvonnis, ondanks niet uitspreken gaat staatsraadslid gewoon handelen; staatsraadslid heeft duidelijk geen enkele boodschap aan wetten en regels
  - Afdeling toont (nog steeds) **geen respect** te hebben voor **(rechts)beginselen** en *algemene beginselen van behoorlijk bestuur*; zie ook rapport "*ongekend onrecht*"
  - ↳ structureel worden procesbeslissingen niet gemotiveerd en evenmin worden alle stukken onverwijld aan partijen doorgestuurd; alle partijen hebben het recht om ten minste te weten, dat er een uitstelverzoek is gedaan
  - **Afdeling legt niet uit 'waarom krijgt ondergetekende processtukken niet'; al ruim ZES maanden niet**; riekt na 'verduistering' van stukken
  - Afdeling kan geen procesbeslissingen nemen in strijd met de wet
  - Afdeling moet lariekoek niet verkopen als juridisch correct; Afdeling moet geen misbruik maken van onwetendheid bij burger; Afdeling moet als geen ander de wet kennen; Afdeling moet rechtsongelijkheid tussen (juridisch) sterke (professionals) en zwakke (burgers) partijen gelijk trekken; niet dus → burger wordt tegengewerkt; niet alle partijen worden gelijk behandeld; fundamentele aantasting rechtsbeginselen rechtstaat waaraan nooit mag worden getornd, maar helaas wel binnen Afdeling plaatsvindt
  - Afdeling maakt zich schuldig aan **machtsbederf** (anders gezegd: ondermijning van vertrouwen in rechtstaat en dus in democratie; het kan wel eens als *détournement de pouvoir* worden aangemerkt)
  - Afdeling leert niets van succesvolle wrakingsverzoeken en evenmin van het rapport "*ongekend onrecht*"; Afdeling gaat er nog meer met een gestrekt been in; *powerplay* geen *faire play*; **Afdeling 'vermorzelt' de rechtzoekende burger**, terwijl ... zie ook rapport "*ongekend onrecht*"; Afdeling biedt geen rechtsbescherming aan burger en **neemt burger evenmin serieus**
- {einde-citaat}

Verder nog de volgende twee citaten:

- Niet alleen **allerlei (rechts)beginselen** maar ook de *algemene beginselen van behoorlijk bestuur* worden (stelselmatig) **overtreden**. Verder moet ik constateren, dat de Afdeling niet op de grens van de wet gaat zitten, maar in mijn beroeps- en wrakingszaken zelfs veelvuldig de wet overtreedt; iets wat bij nader onderzoek van de veel gepubliceerde beslissingen al jaren gemeengoed lijkt te zijn, maar dit betekent nog niet **dat deze niet-wettige gedragingen wettig zijn**; ondergetekende kan het niet helpen, dat bij velen niet bekend is wat in de parlementaire stukken i.h.b. *memorie van toelichting*^[6] is opgetekend en door diverse relevante jurisprudentie^[7] wordt ondersteund daar hoeft de rechtzoekende burger toch niet het slachtoffer van te worden.

⁶ wettekst "Een rechter wiens wraking is verzocht, kan in de wraking berusten."
MvT "Dit artikel maakt het mogelijk dat de rechter wiens wraking is verzocht, afziet van een debat over de gegrondheid van het verzoek. In dat geval berust hij in de wraking, worden de aangevoerde feiten of omstandigheden niet onderzocht en neemt de betrokken rechter aan de verdere behandeling van de zaak geen deel."; dus blijkens de wettekst en de kennelijke intentie van onze wetgever.

TK vergaderjaar 1991-1992, 22495 nr.3

⁷ ECLI:NL:CRVB:2008:BG5547

4. De Raad komt tot de volgende beoordeling.

4.1. De aangevallen uitspraak is een uitspraak als bedoeld in artikel 8:55, vijfde lid, van de Awb. Ingevolge artikel 18, tweede lid aanhef en onder c, van de Beroepswet kan tegen een dergelijke uitspraak geen hoger beroep worden ingesteld. Voor kennisneming van een hoger beroep in weerwil van deze bepaling kan grond bestaan, indien sprake is van een **evidente schending van eisen van goede procesorde dan wel fundamentele rechtsbeginselen, zodanig dat van een eerlijk proces geen sprake is**.

4.2. In afdeling 8.1.4 van hoofdstuk 8 van de Awb zijn voorschriften gegeven omtrent de wraking en verschoning van rechters. In artikel 8:18 van de Awb is geregeld welke procedure in geval van een wrakingsverzoek moet worden gevolgd. Artikel 8:18, eerste lid, van de Awb bepaalt dat het verzoek om wraking zo spoedig mogelijk ter zitting wordt behandeld door een meervoudige kamer. Ingevolge artikel 8:18, tweede lid, van de Awb worden de verzoeker en de rechter wiens wraking is verzocht in de gelegenheid gesteld te worden gehoord. Artikel 18, derde lid, van de Awb bepaalt dat de rechtbank de beslissing in het openbaar uitspreekt. Bij Wet van 24 januari 2002, Stb. 2002, 52 (Eerste evaluatiewet Awb) is artikel 8:18, eerste lid, van de Awb gewijzigd in die zin dat na <zo spoedig mogelijk> is ingevoegd: "ter zitting" en is in het tweede lid van dit artikel de volzin "De rechter spreekt de beslissing in het openbaar uit." ingevoegd. De Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot deze wijziging houdt onder meer in: "Bij wraking is de rechterlijke onpartijdigheid - in de zin van artikel 6 EVRM - in het geding. Het uitgangspunt, zoals neergelegd in artikel 121 van de Grondwet en artikel 8:62 van de Awb, dat de behandeling van een uitspraak in een zaak in beginsel openbaar zijn, moet naar onze mening juist vanwege die rechterlijke onpartijdigheid worden toegepast op wrakingsverzoeken. **Een zorgvuldige rechtspleging is ermee gediend dat het verhoor van de verzoeker en de rechter op wiens wraking wordt verzocht alsmede het uitwisselen van standpunten publiekelijk kan plaatsvinden**."

4.3. Naar de Raad aanneemt heeft de wrakingskamer in de onderhavige zaak gehandeld overeenkomstig de derde volzin van onderdeel 9.1 van het Wrakingsprotocol Rechtbank Zutphen, zoals vastgesteld in de bestuursvergadering van 19 juni 2007. Dit onderdeel luidt als volgt: "Het verzoek om wraking wordt zo spoedig mogelijk behandeld. Een wrakingsverzoek kan niet worden afgedaan op stukken; er vindt altijd een zitting plaats van de wrakingskamer. In afwijking hiervan kan de wrakingskamer een verzoek wegens kennelijke niet-ontvankelijkheid buiten behandeling stellen." De rechtbank heeft bij beslissing van 11 januari 2008 het **verzoek tot wraking niet-ontvankelijk verklaard**. Daartoe heeft de rechtbank overwogen dat het verzoek **niet voldoet aan de vereisten dat het betrekking moet hebben op één of meerdere met name genoemde rechters en onderbouwd dient te zijn met concrete, op de betrokken rechter of rechters toegespitste argumenten**.

4.4. De Raad is van oordeel dat de **brief** van appellant van 9 januari 2008 **onmiskenbaar een gemotiveerd wrakingsverzoek behelst. De omstandigheid dat het wrakingsverzoek volgens de wrakingskamer geen op de betrokken rechter(s) toegespitste argumenten bevat, doet naar het oordeel van de Raad niet af aan de aard van dat verzoek**. Derhalve heeft de wrakingskamer van de rechtbank appellant ten onrechte niet-ontvankelijk verklaard in zijn verzoek tot wraking. Daaruit vloeit voort dat de wrakingskamer **ten onrechte**, in afwijking van het bepaalde in artikel 8:18 van de Awb, **het verzoek niet ter zitting heeft behandeld**, appellant niet in de gelegenheid heeft gesteld te worden gehoord en de beslissing op het wrakingsverzoek niet ter zitting in het openbaar heeft uitgesproken. Daarbij overweegt de Raad, zoals ook kan worden afgeleid uit de in 4.2 geciteerde passage uit de Memorie van Toelichting, **dat van eminent belang is dat wrakingsverzoeken,**

- Overduidelijk heeft de Afdeling niets geleerd van de twee dubbele succesvolle wrakingsverzoeken van ondergetekende van 16 juli 2020 en 13 augustus 2020.

De beslissing in het eerste dubbele wrakingsverzoek van 16 juli 2020 is in ieder geval uiterst summier en mijn inziens behoorlijk onleesbaar^[8] voor buitenstaanders waarmee de meest essentiële beginselen van het rechtsplegingsrecht worden geschonden; in deze eerste beslissing is te lezen "verklaart het verzoek niet-ontvankelijk" terwijl de beslissing ten minste de strekking had moeten hebben van "verklaart het verzoek ontvankelijk; het vaststellen van de gegrond- of ongegrondheid van feiten of omstandigheden is niet meer aan de orde daar de staatsraad ondertussen heeft berust."; het berusten van staatsraad Minderhoud is absoluut niet iets, dat enig staatsraad snel zal doen.

---

waarbij de rechterlijke onpartijdigheid in geding is, op zorgvuldige wijze worden behandeld. In geval van misbruik van het wrakingsinstrument kan de wrakingskamer met toepassing van artikel 8:18, vierde lid, van de Awb bepalen dat een volgend verzoek in dezelfde zaak niet in behandeling wordt genomen. Anders dan in het Wrakingsprotocol van de rechtbank is opgenomen is het echter niet mogelijk een eerste verzoek in een bepaalde zaak zonder zitting wegens kennelijke niet-ontvankelijkheid buiten behandeling te stellen.

4.5. Gelet op het vorenstaande moet worden geoordeeld dat **essentiële voorschriften van de wrakingsprocedure niet zijn nageleefd**, waardoor in zoverre geen sprake is geweest van een eerlijk proces. Er bestaat dan ook grond om het in artikel 18, tweede lid aanhef en onder c, van de Beroepswet neergelegde appelverbod buiten toepassing te laten en de aangevallen uitspraak te vernietigen. De Raad acht het aangewezen de zaak met toepassing van artikel 26, eerste lid aanhef en onder b, van de Beroepswet terug te wijzen naar de rechtbank Zutphen om niet verder te treden in de bevoegdheid van de rechtbank, die van appel is uitgezonderd, dan strikt noodzakelijk is.

4.6. De Raad is niet gebleken dat appellant in hoger beroep proceskosten heeft gemaakt die op grond van artikel 8:75 van de Awb voor vergoeding in aanmerking komen.

III. BESLISSING

De Centrale Raad van Beroep;

Recht doende:

Vernietigt de aangevallen uitspraak

8 201906716/2/A3 en 201906731/2/R4.

Datum beslissing: 26 augustus 2020

AFDELING

BESTUURSRECHTSPRAAK

Beslissing op het verzoek van:

[verzoeker], wonend te [woonplaats],

om toepassing van artikel 8:15 van de Algemene wet bestuursrecht.

Procesverloop

Bij brief van 16 juli 2020 heeft [verzoeker] verzocht om wraking van mr. E.A. Minderhoud (hierna: de staatsraad), als lid van de enkelvoudige kamer belast met de behandeling van zaken nrs. 201906716/1/A3 en 201906731/1/R4.

De staatsraad heeft **niet in de wraking berust**.

[verzoeker] heeft nadere stukken ingediend.

De Afdeling heeft het wrakingsverzoek op 14 augustus 2020 ter openbare zitting behandeld, waar [verzoeker] is gehoord.

Overwegingen

1. [verzoeker] heeft op 14 augustus 2020 een tweede verzoek om wraking van de staatsraad in de hiervoor genoemde zaken ingediend. De staatsraad heeft **in dat verzoek berust**.

2. Gelet hierop is aan het bij brief van 16 juli 2020 gedane verzoek om wraking het procesbelang ontvallen. Dit verzoek is daarom niet-ontvankelijk.

Beslissing

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State:

verklaart het verzoek niet-ontvankelijk.

Aldus vastgesteld door mr. P.B.M.J. van der Beek-Gillessen, voorzitter, en mr. J.A.W. Scholten-Hinlopen en mr. C.J. Borman, leden, in tegenwoordigheid van mr. M.V.T.K. Oei, griffier.

De voorzitter is verhinderd de beslissing te ondertekenen.

De griffier is verhinderd de beslissing te ondertekenen.

Uitgesproken in het openbaar op 26 augustus 2020

Wat wil ondergetekende verder nog meegeven **om** burgers te beschermen **tegen machtsmisbruik en willekeur van de overheid**:

1ste suggestie

Burgers horen net als advocaten ook toegang tot het roljournaal te krijgen.

2^e suggestie

Niet tijdig betalen van de griffierkosten door iemands advocaat mag nimmer tot een fatale afloop leiden voor burgers. Het is niet de rechtzoekende die de rekening krijgt, maar diens advocaat. De rechtzoekende moet er volledig op kunnen vertrouwen, dat onder alle omstandigheden de advocaat die kosten tijdig betaald; bijvoorbeeld met een de invoering van een automatische incasso-verplichting voor advocaten.

Alternatief kan zijn: het van rechtswege verbeurd verklaren van fors sanctie-bedrag.

3^e suggestie

Burgers moet ook in civiele zaken zonder advocaat kunnen procederen. Hierbij valt dan zeker te denken aan simpele zaken. In eerste instantie kan het om zaken gaan, die door zowel kantonrechter als civiele rechter mogen worden beslist. In het eerste geval heeft de rechtzoekende geen advocaat nodig, maar in de andere situatie wel.

Het monopolie van advocaten is niet altijd iets positiefs voor rechtzoekende burgers. Advocaten stappen (lees: dreigen vaak te snel met opstappen) op, als diens cliënt niet mee gaat in de proceskoers van de advocaat, als diens cliënt geen carte blanche aan diens advocaat wil afgeven, etc. Cliënt met rechtshulpvraag en met wettelijke plicht van het moeten inschakelen van een procesvertegenwoordiger (om rechtshandelingen namens cliënt te mogen doen) wordt dan vaak ook nog op het verkeerde moment aan zijn lot overgelaten; kort voor indienen verweer/stukken of kort voor de hoorzitting. Advocaten moeten beseffen, dat de samenleving een stuk mondiger is dan vroeger. Advocaten moeten maar wennen aan meedenkende cliënten.

Soms kan het al voldoende voor de rechter zijn, als de rechter van de gedaagde partij de laatste stand van zaken verneemt en de rechter soms dan tot de conclusie kan komen 'het verdere processuele belang ontbreekt, de vorderingen zullen bij verstek worden afgewezen'.

Niet vaak zullen rechters de redelijke vorderingen in een verstekvonnis afwijzen. Ondanks het niet stellen van een procesvertegenwoordiger heeft een rechter toch zo'n verstekvonnis in het voordeel van gedaagden uitgesproken. Geen financiële veroordeling, geen dure advocaatkosten in een triviale aangelegenheid; slechts van één notariële verklaring moest deze rechter kennis kunnen nemen om zo te beslissen. Hoe, dat zonder advocaat is gelukt, is het geheim van ondergetekende.

4e suggestie

Burgers (lees: de procespartijen) moeten het recht krijgen om hun eigen hoorzitting op te mogen nemen. Dat bezoekers dit niet op de publieke tribune mogen doen, dat spreekt voor zich. Burgers krijgen niet altijd (beter gezegd: nooit) een transcriptie van de hoorzitting. Vaak is het proces-verbaal zeer compact en bevat het soms zeer relevant uitgesproken zaken niet. Soms kan zo'n onvolledig proces-verbaal wel tot nieuwe langdurige en dure procedures leiden. Hier zit niemand op te wachten.

Nog nooit heeft ondergetekende enig zwaarwegend belang gehoord om dit niet toe te staan. Ondergetekende kan geen belangen van rechters bedenken, die zwaarder wegen dan de belangen van de procespartijen. Procespartijen zijn de enige partijen die met rechtsgevolgen worden geconfronteerd.

5^e suggestie

Bij wrakingsverzoeken dient de wrakingskamer uit rechters samengesteld te worden, die afkomstig zijn van een ander rechtscollege. De slager moet niet zijn eigen vlees keuren. Dit schept echt geen vertrouwen. Dit verklaart ook dat bijna alle wrakingsverzoeken bij de RvS worden afgewezen; je kan als rechter wel onafhankelijk en onpartijdig zijn maar als geen sprake kan zijn van een eerlijke proces tijdens de hoorzitting mag je wel als burger gaan twijfelen, waarbij bijvoorbeeld gedacht wordt aan oververmoeidheid of houden van marathonsessie. Bij het verliezen van de *menselijke maat*, ook bij de hoorzitting, dan kan men mijn inziens moeilijk van een eerlijk proces spreken.

6^e suggestie

Bij wrakingsverzoeken dient/dienen de gewraakte rechter(s) tijdens de hoorzitting aanwezig te zijn; zie arrest CRvB ECLI:NL:CRVB:2008:BG5547. Mochten de rechters niet verschijnen tijdens die hoorzitting dan is de enige conclusie (die de wrakingskamer dan kan trekken) deze rechter(s) berust(en) in het wrakingsverzoek; zie MvT^[6].

7^e suggestie

In bezwaar- en beroepsprocedures kunnen de beslissers de procespartijen voorafgaande aan de hoorzitting hun conceptbesluit toesturen. Een concept waar de partijen tijdens hoorzitting op kunnen en mogen reageren; vergelijk dit met de adviezen die de Hoge Raad voorafgaande haar onherroepelijke beslissingen ontvangt en op welke wijze procespartijen daarop nog kunnen en mogen reageren.

Soms kan een 'slijp of de tong' van een rechtscollege partijen verder op scherp zetten (lees: uitdagen tot het nog beter beargumenteren van hun standpunten). Soms is dit aan de orde als een hoorzitting gepland voor een uurtje vele uren duurt en als bij iedereen vermoeidheid toeslaat.

Iedereen kan er mijn inziens mee leven, als men wel of geen gelijk krijgt maar men wil het kunnen begrijpen waarom zijn of haar argumenten niet steekhoudend zijn. Onbegrip leidt vaak tot een hoger beroep. Bij het begrijpen daar kunnen velen mee leven.

8^e suggestie

In de bezwaarprocedures mogen de behandelaars niet uitsluitend bestaan aan medewerkers van het overheidsorgaan waar het bezwaar is ingediend. Zeker niet als de behandelaar niet alleen de behandelaar van het bezwaarschrift is, maar later ook de vertegenwoordiger is bij de behandeling van de beroepszaken. Dit komt vaker voor bij grote gemeenten, die vaak over een zeer uitgebreide juridische afdeling beschikken.

Hoe *faire* is het, als een grote gemeente met eigen juristen die vaak meerdere keren per week hun verhaaltjes tegenover RvS gaan verdedigen het opneemt tegen burgers die hoogste een paar keer in hun gehele leven dit tegenover RvS doen.

9^e suggestie

Buiten advocaten behoren ook professionele juristen onder enige vorm van tuchtrecht te vallen. Een advocaat kan bijvoorbeeld voor niet houden aan:

- betamelijke beroepsuitoefening richting alle procespartijen (gedragsregel 1),
- geheimhouding (regel 3; hele juridische afdeling gaat zich met zaak bemoeien),
- oog hebben voor minnelijke schikking (regel 5; niet tot hoogste rechter blijven procederen),
- doelmatigheid van proces waardoor andere procespartijen onnodige kosten moeten maken (regel 6),
- vermijden ongepaste uitlating (regel 7; bijv. intimideren voorafgaande aan hoorzitting),
- verstrekken van juiste informatie (regel 8),
- bewaken van het behouden van vertrouwen in de overheid,

- informatieplicht (regel 16; tijdig informatie met wederpartij delen; niet eerst tijdens hoorzitting; evenmin tijdig geen verweerschrift inclusief producties inbrengen; professionele partij (advocaat/beroepsmatige jurist) mag daar niet zonder consequenties mee weggomen),
- eerlijk proces (regel 20),
- optreden als geschillenrechter (lees: bezwaarschriftprocedure), dan moeten deze advocaat/jurist geen bemoeienis meer met beroepszaken hebben (regel 23),
- etc.

gestraft worden, terwijl een professionele jurist er gewoon mee kan weg kan komen. Burgers laat je daarmee wel gefrustreerd achter. De rechtsgevolgen kunnen soms behoorlijk fors zijn. Bij bestuurszaken komen deze gevolgen vaak volledig voor rekening van de burgers. Dit kan toch nooit de bedoeling zijn van professioneel gedrag van juristen jegens burgers. Zeker horen rechtscolleges dergelijk ongewenst gedrag (=niet houden wetten, regels, etc.) NIET te faciliteren. Ook de overheid heeft zich aan wetten, regels en rechtsbeginselen i.h.b. *algemene beginselen van behoorlijk bestuur* te houden. Niet alleen wanneer het haar uitkomt, maar altijd; de overheid heeft mijn inziens een voorbeeldfunctie richting haar burgers.

Tot zover enkele suggesties.

Rapport "ongekend onrecht" inzake toelagenaffaire heeft ondergetekende wel wat geleerd t.w. **houdt oog voor de menselijk maat**.

Uw vraag: "Voor haar onderzoek is de Staatscommissie rechtsstaat op zoek naar ervaringen en perspectieven van burgers op de rechtsstaat en de rechtsstatelijke cultuur in Nederland. Welk onderwerp verdient in uw ogen speciale aandacht en waarom? Wat zijn concrete maatregelen om het functioneren van de regering, het parlement en de rechtspraak en hun onderlinge verhouding in de praktijk te verbeteren? Hoe kan de rechtsbescherming van de burger effectief beter worden?" heeft ondergetekende met het voorgaande willen verduidelijken.

Op vooral het aspecten van ervaringen is ingegaan. Speciale aandacht vraagt ondergetekende voor: de overheid heeft niet op voorhand gelijk en de overheid moet mogelijk strenger door rechters behandeld te worden om de achterstand tussen procespartijen meer in balans te brengen; het kan en mag niet zo zijn dat bijv. de Afdeling faciliteert dat een van de procespartijen slechts over zijn eigen stukken beschikt. Ook aandacht voor *wrakingszaken*, waarbij het "ons-kent-ons"-verschijnsel ten alle tijden vermeden moet worden of waarbij de wrakingskamer te snel naar het "misbruik"-artikel in de ruimste zin grijpt om een van de partijen veugellam te maken en de rechters absolute macht te geven. Dit "misbruik"-artikel durft de wrakingskamer zelfs in te zetten tegen iemand met een dubbel succesvol wrakingsverzoek. Sinds wanneer mag je een succesvolle wraking als "misbruik" aanmerken!? Ter complementering twee andere voorbeelden: (1) bij het gaan inzien van het procesdossier leest de partij al het verdict in hoofdletters geschreven en (2) bij het wrakingsonderzoek neemt de gewraakte wrakingsrechter zelf een beslissing over de tegen zichzelf gerichte wraking, dat eerst duidelijk wordt via het vonnis. Is dit allemaal in het belang van de bescherming van de burger tegen de overheid!?

Wederom dank voor Uw tijd en Uw aandacht. Mogelijk dat U Uw voordeel kan doen met wat hier geschreven is. Ik ben altijd bereid het e.e.a. nader toe te lichten. Ik kijk ook uit naar het advies, dat Uw Staatscommissie straks uitbrengt.

Met vriendelijke groet,
dré hopmans
een bezorgde burger opkomend voor de kwetsbaren

Bijlagen:

- 12- 20230701 internetconsultatie "*Denk mee met de Staatscommissie rechtsstaat*"
- 13- 20230701 Staatscommissie rechtstaat (wat doen we, wat neemt de staatscommissie mee in haar werkzaamheden?)
- 15- 20230313 Staatscourant nr.7635 (instellingsbesluit van de Staatscommissie rechtsstaat)
(link: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-7635.html>)

Denk mee met de Staatscommissie rechtsstaat

In het kort

De Staatscommissie rechtsstaat is ingesteld om te bekijken **of de rechtsstaat in Nederland goed werkt**. Hierbij kijkt de staatscommissie vooral of het de rechtsstaat lukt burgers goed te beschermen. De commissie zal hierover een **onafhankelijk advies** uitbrengen aan de regering, het parlement en de rechtspraak. De Staatscommissie rechtsstaat nodigt iedereen uit om via deze website **ervaringen te delen en mee te denken** over verbeteringen van onze rechtsstaat.

Deze internetconsultatie is een van de manieren waarop de staatscommissie **burgers bij haar werk wil betrekken**. Daarnaast benadert de staatscommissie burgers op andere manieren, bijvoorbeeld via burgerpanels en peilingen.

Op www.staatscommissierechtsstaat.nl vindt u **meer informatie** over de rechtsstaat, de staatscommissie en haar taakopdracht.

Startdatum consultatie	07-05-2023
Einddatum consultatie	01-07-2023
Status	Actief
Type consultatie	Beleidsnota
Organisatie	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Onderwerpen	Parlement Rijksoverheid Bestuursrecht Bezwaar en klachten Rechtspraak Staatsrecht

Denk mee met de Staatscommissie rechtsstaat

Voor wie belangrijk

Doel van de rechtsstaat is om **burgers te beschermen** tegen machtsmisbruik en willekeur van de overheid. Dat gaat niet altijd goed, zo hebben we bijvoorbeeld in de toelagenaffaire gezien. Daarom denkt de Staatscommissie rechtsstaat na over manieren om de rechtsstaat beter te laten werken. De staatscommissie kijkt vooral of de drie staatsmachten (wetgever, bestuur en rechtspraak) goed functioneren. Dit is uiteindelijk voor iedereen belangrijk.

Wat gebeurt er met uw reactie?

De Staatscommissie rechtsstaat zal alle reacties beoordelen en meenemen in haar onderzoek. Na de consultatie komt op deze website een verslag van de consultatie te staan.

Heeft u vragen?

Heeft u vragen over deze consultatie of de staatscommissie? Stuur dan een mailtje naar info@staatscommissierechtsstaat.nl.

Ondersteunende documenten

De volgende documenten geven extra informatie. U kunt niet op deze documenten reageren.

- **Instellingsbesluit Staatscommissie rechtsstaat**
Bron: wetten.overheid.nl
- **Website Staatscommissie rechtsstaat**
Externe link: Bron: www.staatscommissierechtsstaat.nl

Publicaties reacties

Reacties worden gepubliceerd tijdens de loop van de consultatie. Alleen die reacties worden gepubliceerd waarvan is aangegeven, door de inzender, dat deze openbaar mogen zijn.

Reacties op deze consultatie 58 openbaar

Wat doen we?

In [het instellingsbesluit van de Staatscommissie rechtsstaat](#) staat dat de staatscommissie tot taak heeft om concrete maatregelen voor te stellen om het functioneren van de drie staatsmachten en hun onderlinge verhouding in de praktijk te versterken. Doel is dat de bescherming van de burger effectief beter wordt. De staatscommissie zal ervoor zorgen dat burgers en relevante organisaties hun inbreng kunnen leveren bij haar werk.

De staatscommissie besteedt in het bijzonder aandacht aan de volgende onderwerpen:

- De rechtsstatelijke balans tussen professionele samenwerking van de staatsmachten en voldoende afstand tot elkaar;
- De benoemingsprocedures en nevenfuncties binnen de staatsmachten en de transparantie daarover;
- Een betere informatie-uitwisseling tussen de staatsmachten;
- Een verbetering, ook in feitelijke zin, van de toegang tot en de toegankelijkheid van de staatsmachten;
- Het mechanisme van een rechtsstaat-agenda.

De staatscommissie hoeft zich niet tot deze punten te beperken. De opdracht geeft de staatscommissie veel ruimte om zich te buigen over het functioneren van de rechtsstaat en verbetervoorstellen te doen, inclusief de cultuur bij de drie staatsmachten en mogelijke verbeteringen in de praktijk. De staatscommissie wil wel dubbeling voorkomen met parlementaire en andere lopende onderzoeken.

Wat neemt de staatscommissie mee in haar werkzaamheden?

“De staatscommissie houdt bij haar analyse en voorstellen in ieder geval rekening met de informatiebronnen die in de bijlage bij dit besluit zijn genoemd, in het bijzonder het rapport van de Venetiëcommissie, en besteedt aandacht aan de wijze waarop dat rapport nadere vertaling verdient in concrete aanbevelingen of maatregelen, rekening houdend met reeds in gang gezette maatregelen.”

Zoals omschreven in het instellingsbesluit, moet de staatscommissie rekening houden met andere relevante informatiebronnen. Hieronder staat een overzicht van de bronnen waar de staatscommissie in elk geval rekening mee moet houden.

- *Venetië-Commissie*: advies over de rechtsbescherming van burgers in Nederland, met name onder het bestuursrecht (inclusief reikwijdte, rechtsbescherming, marginale toetsing en rol Raad van State), en over het stelsel van macht en tegenmacht in theorie en praktijk, inclusief de Staten-Generaal en de rechterlijke macht (motie Omtzigt c.s., *Kamerstukken II 2020/2021*, 35 510, nr. 11). (oktober 2021).
- Staatscommissie parlementair stelsel, eindrapport *Lage drempels, hoge dijken. Democratie en rechtsstaat in balans* (2018), en de kabinetsreacties daarop.
- Advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB), *Een Sterkere Rechtsstaat: verbinden en beschermen in een pluriforme samenleving* (2020) - met de aanbeveling voor het kabinet om een beleidsagenda 'Rechtsstaat' te ontwikkelen.
- *Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK)* (2020). Naar aanleiding van het verschijnen van het rapport zijn verschillende vervolgtrajecten gestart, waaronder een versterkte wetgevingstoets en aanpassing van de Awb en sectorale wetgeving.
- *Klem tussen balie en beleid*: rapport van de Commissie Bosman (februari 2021).
- *Recht vinden bij de rechtbanken*: rapport van de werkgroep reflectie toelagenaffaire Rechtbanken (oktober 2021).
- *Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken*: reflectierapport van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (november 2021).
- Het rapport van de werkgroep zelfevaluatie kindertoelagenaffaire van de Eerste Kamer.
- De voorlichting van de Raad van State, ter uitvoering van de motie Backer c.s. (*Kamerstukken I 2019/2020*, 35 300 VI, T)
- Dossier over AI van de Eerste Kamer: Grip op algoritmische besluitvorming bij de overheid(CXLVII) - Eerste Kamer der Staten-Generaal
- Het rapport 'Relatie overheid burger 2030' van de Nationale ombudsman.
- Rapport van de monitoring committee van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa. Het rapport zal waarschijnlijk in 2023 verschijnen.

Doorlopend

- *Eerste Kamer* - Staat van de Rechtsstaat.
- *Tweede Kamer* - Staat van Rechtsstaat (op 5 juli 2021 is de motie Arib c.s. aanvaard waarin wordt uitgesproken dat de Kamer een jaarlijks debat over de Staat van de Rechtsstaat gaat houden [*Kamerstukken II* 2020/2021, 35 570, nr. 64]).
- *Europese Commissie* - EU Rule of Law cycle (doorlopend, jaarlijkse review).
- Jaarverslagen van de Hoge Raad, Raad van State en Raad voor de Rechtspraak vanaf 2019.
- Jaarverslagen en onderzoeksrapporten van de Nationale ombudsman na 2019.

Bron: <https://www.staatscommissierechtsstaat.nl/wat-we-doen>

Link: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-7635.html> (instellingsbesluit van de Staatscommissie rechtsstaat)

Besluit van 10 februari 2023, nr. 2023000264 houdende instelling van een staatscommissie rechtsstaat (Instellingsbesluit staatscommissie rechtsstaat)

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onze Minister voor Rechtsbescherming en Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 24 januari 2023, nr. 4353823;

Handelende in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad;

Gelet op artikel 6, eerste lid, en artikel 11, eerste lid, van de Kaderwet adviescolleges;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1

Er is een staatscommissie rechtsstaat, hierna te noemen: de staatscommissie.

Artikel 2

1. De staatscommissie heeft tot taak de regering vanuit het burgerperspectief te adviseren over voorstellen of maatregelen ter bevordering van de 'rule of law' en de rechtsstatelijke cultuur, daar waar deze voortvloeien uit de onderlinge verhouding tussen de staatsmachten en het zowel afzonderlijk als samenhangend functioneren van de staatsmachten. Een doel is de bescherming van burgers tegen maatregelen of beslissingen van de wetgever en bestuursorganen beter te borgen, alsmede de effectieve rechtsbescherming in gerechtelijke procedures te verzekeren. De staatscommissie besteedt in haar analyse en voorstellen in het bijzonder aandacht aan de manier waarop met concrete maatregelen invulling kan worden gegeven aan de volgende punten:
  - a. De rechtsstatelijke balans tussen professionele samenwerking van de staatsmachten en voldoende distantie ten opzichte van elkaar.
  - b. De benoemingsprocedures en nevenfuncties binnen de staatsmachten.
  - c. Een betere informatie-uitwisseling tussen de staatsmachten, waardoor deze beter in staat zijn hun rol te vervullen. De betere rolvulling dient betrekking te hebben op elk van de staatsmachten afzonderlijk en op de onderlinge wisselwerking tussen de staatsmachten. Daarbij wordt in acht genomen dat de staatsmachten in hun rollen en verantwoordelijkheden enerzijds te maken hebben met de bescherming van collectieve belangen en anderzijds van individuele of groepsbelangen.
  - d. Een verbetering van de toegang tot en de toegankelijkheid van de staatsmachten.
  - e. Het mechanisme van een rechtsstaatagenda.
2. De staatscommissie houdt bij haar analyse en voorstellen in ieder geval rekening met de informatiebronnen die in de bijlage bij dit besluit zijn genoemd, in het bijzonder het rapport van de Venetiëcommissie, en besteedt aandacht aan de wijze waarop dat rapport nadere vertaling verdient in concrete aanbevelingen of maatregelen, rekening houdend met reeds in gang gezette maatregelen.
3. De staatscommissie past bij haar werkzaamheden ook werkwijzen toe, die waarborgen dat burgers inbreng kunnen leveren en maakt in haar rapport zichtbaar hoe deze inbreng is geleverd en tot uitdrukking is gebracht in haar analyse en voorstellen.

Artikel 3

1. De staatscommissie bestaat uit ten minste 5 en ten hoogste 9 leden, inclusief de voorzitter.
2. Als voorzitter van de staatscommissie wordt benoemd prof. dr. H.R.B.M. Kummeling.
3. De overige leden worden benoemd door Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Artikel 4

1. De staatscommissie brengt haar advies uit voor 1 juni 2024 aan Onze Minister voor Rechtsbescherming en Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
2. Na het uitbrengen van het advies is de staatscommissie opgeheven.

Artikel 5

De archiefbescheiden worden na de opheffing van de staatscommissie, of indien de omstandigheden daartoe eerder aanleiding geven, zoveel eerder, overgedragen aan het archief van het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Artikel 6

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst en vervalt met ingang van 31 december 2024.

Artikel 7

Dit besluit wordt aangehaald als: Instellingsbesluit staatscommissie rechtsstaat.

Onze Minister voor Rechtsbescherming en Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn belast met de uitvoering van dit besluit dat met de nota van toelichting in de Staatscourant zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, 10 februari 2023

Willem-Alexander

De Minister voor Rechtsbescherming,
F.M. Weerwind

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot

BIJLAGE ALS BEDOELD IN ARTIKEL 2, TWEEDE LID, VAN HET INSTELLINGSBESLUIT STAATSCOMMISSIE RECHTSSTAAT

Overzicht informatiebronnen

- Venetië-Commissie: advies over de rechtsbescherming van burgers in Nederland, met name onder het bestuursrecht (inclusief reikwijdte, rechtsbescherming, marginale toetsing en rol Raad van State), en over het stelsel van macht en tegenmacht in theorie en praktijk, inclusief de Staten-Generaal en de rechterlijke macht (motie Omtzigt c.s., Kamerstukken II 2020/2021, 35 510, nr. 11). (oktober 2021).
- Staatscommissie parlementair stelsel, eindrapport Lage drempels, hoge dijken. Democratie en rechtsstaat in balans (2018), en de kabinetsreacties daarop.
- Advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB), Een Sterkere Rechtsstaat: verbinden en beschermen in een pluriforme samenleving (2020) – met de aanbeveling voor het kabinet om een beleidsagenda 'Rechtsstaat' te ontwikkelen.
- Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) (2020). Naar aanleiding van het verschijnen van het rapport zijn verschillende vervolgotrajecten gestart, waaronder een versterkte wetgevingstoets en aanpassing van de Awb en sectorale wetgeving.
- Klem tussen balie en beleid: rapport van de Commissie Bosman (februari 2021).
- Recht vinden bij de rechtbanken: rapport van de werkgroep reflectie toeslagenaffaire Rechtbanken (oktober 2021).
- Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken: reflectierapport van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (november 2021).
- Het rapport van de werkgroep zelfevaluatie kindertoeslagenaffaire van de Eerste Kamer.
- De voorlichting van de Raad van State, ter uitvoering van de motie Backer c.s. (Kamerstukken I 2019/2020, 35 300 VI, T)
- Dossier over AI van de Eerste Kamer: Grip op algoritmische besluitvorming bij de overheid(CXLVIII) - Eerste Kamer der Staten-Generaal
- Het rapport 'Relatie overheid burger 2030' van de Nationale ombudsman.
- Rapport van de monitoring committee van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa. Het rapport zal waarschijnlijk in 2023 verschijnen.

Doorlopend

- Eerste Kamer - Staat van de Rechtsstaat.
- Tweede Kamer - Staat van Rechtsstaat (op 5 juli 2021 is de motie Arib c.s. aanvaard waarin wordt uitgesproken dat de Kamer een jaarlijks debat over de Staat van de Rechtsstaat gaat houden [Kamerstukken II 2020/2021, 35 570, nr. 64]).
- Europese Commissie – EU Rule of Law cycle (doorlopend, jaarlijkse review).
- Jaarverslagen van de Hoge Raad, Raad van State en Raad voor de Rechtspraak vanaf 2019.
- Jaarverslagen en onderzoeksrapporten van de Nationale ombudsman na 2019.

NOTA VAN TOELICHTING

In de motie Omtzigt/Van Dam (Kamerstukken II 2020/2021, 35 510, nr. 12) is de regering gevraagd om voorbereidingen te treffen voor een staatscommissie die het functioneren van de rechtsstaat analyseert en met voorstellen komt om deze te versterken, in het licht van de constateringen en aanbevelingen in het rapport 'Ongekend onrecht'. In genoemd rapport wordt geconstateerd dat de grondbeginselen van de rechtsstaat zijn geschonden, dat burgers daardoor ernstig in de knel zijn gekomen en dat deze constatering betrekking heeft op zowel de wetgevende, rechtsprekende als de uitvoerende macht en hun onderlinge verhouding. Deze drie machten hebben zowel een gezamenlijke verantwoordelijkheid als ieder een eigen verantwoordelijkheid. Het onderhavige besluit strekt tot instelling van de bedoelde commissie.

In dit besluit wordt geregeld welke opdracht de staatscommissie meekrijgt. De opdracht geeft de staatscommissie veel ruimte om zich te buigen over het functioneren van de rechtsstaat en voorstellen te doen ter versterking daarvan, waaronder die tot bevordering van de onderlinge verhouding van de staatsmachten. De staatscommissie dient in ieder geval aandacht te besteden aan het vijftal onder a tot en met e expliciet genoemde punten in de opdracht, maar hoeft zich daartoe niet te beperken.

Met de verwijzing naar het burgerperspectief (artikel 2, eerste lid, aanhef) wordt in dit verband bedoeld het beter borgen van de bescherming van burgers tegen maatregelen of beslissingen van de wetgever, van bestuursorganen en van de effectieve rechtsbescherming van burgers in verband met gerechtelijke procedures. Met deze rechtsbescherming wordt de gehele cyclus van rechtsbescherming bedoeld: vanaf het punt dat burgers daadwerkelijk toegang krijgen tot een gerechtelijke procedure en hierbij ook adequate ondersteuning of bijstand krijgen, tot en met het punt dat de uitvoering en handhaving van rechterlijke uitspraken effectief verzekerd is.

Tegen de achtergrond van de inhoud van het rapport 'Ongekend onrecht' richt de opdracht zich primair op de wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht en hun onderlinge interactie. De maatschappelijke en bestuurlijke context waarbinnen de staatsmachten opereren en de impact hiervan op de staatsmachten dient hierbij ook de nodige aandacht te krijgen.

De benoemingsprocedures en nevenfuncties binnen de staatsmachten zijn een apart aandachtspunt in de opdracht (artikel 2, eerste lid, onder b). Deze benoemingsprocedures en de formele regels alsmede de feitelijke omgang ten aanzien van nevenfuncties¹, kunnen mede invloed hebben op hoe in de praktijk de (leden van) de staatsmachten zich tot elkaar verhouden. Bij voorstellen over deze benoemingsprocedures en nevenfuncties zijn onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit, deskundigheid en ervaring belangrijke waarden. Het aandachtspunt in de opdracht richt zich overigens niet op de benoemingsprocedures, respectievelijk het kiesstelsel, voor leden van de regering en het parlement.

Met 'een verbetering van de toegang tot en de toegankelijkheid van de staatsmachten' (artikel 2, eerste lid, onder d) wordt niet alleen bedoeld op de formele regels rondom toegang tot de staatsmachten, maar ook de feitelijke toegankelijkheid tot de rechterlijke macht, alsmede de feitelijke toegankelijkheid voor de burger tot (andere) complexe overheidsorganisaties. Dat dit dringend gewenst is heeft o.a. de Venetiëcommissie tot uitdrukking gebracht in haar Opinion on the Legal Protection of Citizens.

Met 'het mechanisme van een rechtsstaatagenda' (artikel 2, eerste lid, onder e) wordt verwezen naar het voorstel van de Raad voor het Openbaar Bestuur in zijn advies Een sterkere rechtsstaat. Verbinden en beschermen in een pluriforme samenleving.

Als bijlage bij de opdracht is een lijst van informatiebronnen opgenomen. Deze als niet uitputtend bedoelde lijst, zal door de staatscommissie benut worden als basis voor haar verdere werkzaamheden.

Niet is beoogd dat de staatscommissie zich buigt over vraagstukken die recent nog onderwerp van advisering zijn geweest (en die al dan niet op deze lijst voorkomen). Ook loopt er een aantal andere trajecten, bijvoorbeeld in verband met het vraagstuk van constitutionele toetsing of parlementaire onderzoekstrajecten. De staatscommissie wordt gevraagd te voorkomen dat een dubbeling ontstaat tussen deze trajecten en de werkzaamheden van de staatscommissie.

De staatscommissie bepaalt haar eigen werkwijze. Het is aan haar om te besluiten tot het instellen van een begeleidingscommissie, een klankbordgroep of een 'red team rechtsstaat' (tegendenkers) en zo ja, of die tripartiet wordt (of worden) samengesteld. De staatscommissie wordt gevraagd na te denken over de wijze hoe zij tijdens haar werkzaamheden openbaarheid betracht.

¹ Het lidmaatschap van de Eerste Kamer wordt juist als nevenfunctie gezien. Voor leden van de Eerste Kamer gaat het dan juist om de formele regels alsmede de feitelijke omgang ten aanzien van overige functies.

Ook de omvang van de staatscommissie wordt in dit besluit vastgesteld en de termijn waarbinnen het advies dient te zijn vastgesteld. Er is gekozen voor een commissie van 5 tot 9 personen, omdat dit de meeste kans biedt op een advies binnen een redelijke termijn. De staatscommissie zal haar advies voor 1 juni 2024 aanbieden (artikel 4). Deze datum hangt samen met de geplande verkiezingen voor de Tweede Kamer in maart 2025. Op deze wijze kunnen de aanbevelingen bekend zijn voordat verkiezingsprogramma's worden opgesteld en vastgesteld.

Om een tijdige en voorspoedige start van de staatscommissie te verzekeren wordt in dit instellingsbesluit ook de voorzitter van de staatscommissie benoemd (artikel 3, tweede lid). De overige leden zullen zo snel mogelijk op grond van artikel 6, derde lid, van de Kaderwet adviescolleges bij ministeriële regeling worden benoemd. De honorering van de leden zal op basis van artikel 2 van de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies eveneens worden geregeld in een ministeriële regeling.

De Minister voor Rechtsbescherming,
F.M. Weerwind

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot